

**ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ
УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-
КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В КРИМУ:
ВІД ВИТОКІВ ДО СЬОГОДЕННЯ**

→ 3

**МЕЦЕНАТ
З ВЕЛИКОЇ ЛІТЕРИ:
ВАСИЛЬ
СИМИРЕНКО**

→ 4

**КРИМСЬКА
СВІТЛИЦЯ**

ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНА
УКРАЇНСЬКА
ГАЗЕТА

No 9
щоп'ятниці

www.svitlytsia.in.ua

КРИМСЬКІ ТУРИСТИ: ЩО ТО БУЛИ ЗА ЛЮДИ?

Туризм – це бізнес. Бізнес – це гроші. Гроші – це від людей. Бізнес повинен мати поле діяльності. Тобто туризм передбачає існування об'єктів, вартих того, щоб люди за їх відвідини гроші викладали. Багатюща історія й приваблива природа Криму мають таких об'єктів силу-силенну, аж називати його «туристичним раєм» – це просто загальне місце. В Криму є навіть міністерство курортів і туризму! А міністерство, у свою чергу, це державна структура, що опікується певним напрямком економічного життя держави. Отже, державі кримський туризм цікавий. Принаймні – був.

МАКСИМ ДУБОВ'ЯЗ

Це загальна рамка, а конкретно йдеться про конкретні міста й урочища, палаци чи водоспади, печери, руїни фортець, музеї й таке інше. Про організацію рекламних заходів щодо заохочення людської цікавості й спрямування груп і потоків людей – так, туристів – до вступу в організаційно-економічні стосунки з особами й організаціями, здатними цю їхню цікавість задовольнити. І, звіс-

но, отримати за це гроші. Там далі податки, збори, фонди заробітної плати та інші важливі й привабливі, але не такі яскраві вже речі, ніж, приміром, схід сонця на Ай-Петрі чи знайомство із життям і творчістю Івана Айвазовського чи князя Льва Голіцина.

Це зрозуміла схема, але під лежачий камінь й вода не тече – тому наявність, скажімо, в Судаку генуезьких руїн сама по собі жодного перерозподілу грошей між групами людей не тягне. Потрібна цілеспрямована активність, і це той са-

КРИМСЬКІ РЕАЛІЇ

мий людський чинник, що рухає світом.

Не обов'язково називатися Колумбом і пливати до Америки, ризикуючи так нікуди й не припливати. Можна згуртувати собі купку цікавих, очолити їх і конкретно вже їхню цікавість щодо конкретної осі тут руїни відвідини та розмовою задовольнити. Отримати за це (о, цей делікатний момент!) від них їхні живі грошки, й... а

далі вже проза: податки, виплати (бо на вході до руїни є, звісно, рогатка, де грошки теж відбирають!)... формування бюджету й діяльність вже економічна.

Це – те, що всередині. А на поверхні – ті самі позитивні емоції всіх цих людей, які приїхали до Криму саме заради насичення різноманітними позитивами. Комусь вистачає одного от тільки моря із пляжем – а

хтось хоче роздивитись з моря померлий мільйон років тому вулкан Карадаг. Комусь достатньо милуватись горами з балкона – а хтось мріє видряпатись на вершини й зануритися в глиб печер. Хто просто смакує кримське вино – а хто хоче засвоїти ще й ази дегустаційного мистецтва. Люди різні, аж до того, хто хлепче горілку увесь строк відпустки й усі екскурсійні

маршрути геть піші, з об'єктів – найближчий генделік... Тож не всі гості курортного Криму ладні віддати свої грошки в галузь туризму! Проте тих-от, цікавих, завжди є достатньо, щоб прогодувати чималий контингент кримчан, котрі мають саме із цього важкого заняття свій зиск. Точніше – мали...

→ 2

ДОСЛІДЖЕННЯ: УКРАЇНЦІ В КРИМУ (XV – ПОЧАТОК XX СТ.)

→ 6

1

І ще: в цих людей, які приїхали до Криму відпочити, розважитися й, врешті-решт, відновитися – має бути достатньо... грошей. Щоб вистачило не тільки на насушене, але й на цікаве. Це – важливий чинник, він саме пояснює деякі відомі перекося у сприйнятті кримськими туроператорами людських контингентів, які в Криму влітку вирують. Та знов ні: вирували.

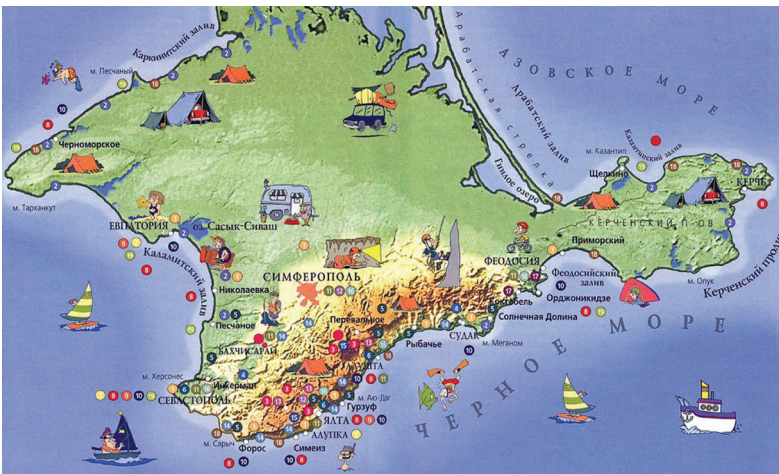
Без спеціальної статистики, – а анкет ніхто в туриста ж не вимагає, – то тільки з багаторічних спостережень з'ясовується, що той турист кримський, котрому цікаві екскурсії, досить однорідний. І в перших це – сім'ї з малими дітьми. Молоді батьки хочуть показати юним та й зовсім крихітним часто-густо своїм діточкам першим ділом – красу. Їх цікавить екзотика природи Криму: водоспади й печери, море й високі гори, чарівні бухти Нового Світу і зелені схили Південного берега. Далі ведуть дітей, школярів переважно, – в Історію. Спершу – в яскраву: палаци Алупки та Ливадії, Бахчисарай, Севастополь. У Судаку, скажімо, з того яскравого – історично сама-самісінька Генуезька фортеця, «завжди готова до послуг». Монастирі – це окремо, це вимушені попитом певної верстви туристів «благодійні» екскурсії, зиск з них – хіба що в перевізників та гребе грошенятя монопольний патріархат. Дорослі, зрілі, самотні люди й сімейні пари, зосереджені у власному дослідженні себе і світу, обирають зазвичай (бо в палацах і печерах були вже) щось менш поверхневе, тихі гірські пейзажні подорожі із заходом до руїн якого-небудь ще не зовсім інвентаризованого середньовічного храму, традиційні спокійні музеї дрімотно-го Старого Криму, Коктебель, Мангуп, неймовірний у своїй майже графічній пустельності Меганом та подібне. Не вони роблять виручку літнім екскурсійним командам, проте й для них пропозиції в останніх обов'язково є. Були.

Хто їхав до Криму? Що то були за люди? З ким мав справу кримський туристичний бізнес у літній сезон? Зазвичай всі ці люди – здебільшого городяни. З обласних і районних міст України та Росії. Інколи бувають неговіркі білоруси, трапляються активні молдовани, далі вже то мешканці

КРИМСЬКІ РЕАЛІЇ

КРИМСЬКІ ТУРИСТИ: ЩО ТО БУЛИ ЗА ЛЮДИ?

**ХТО ЇХАВ ДО КРИМУ?
ЩО ТО БУЛИ ЗА ЛЮДИ? З
КИМ МАВ СПРАВУ КРИМСЬКИЙ
ТУРИСТИЧНИЙ БІЗНЕС У ЛІТНІЙ
СЕЗОН? ЗАЗВИЧАЙ ВСІ ЦІ
ЛЮДИ – ЗДЕБІЛЬШОГО
ГОРОДЯНИ. З ОБЛАСНИХ
І РАЙОННИХ МІСТ УКРАЇНИ
ТА РОСІЇ. ІНКОЛИ БУВАЮТЬ
НЕГОВІРКІ БІЛОРУСИ,
ТРАПЛЯЮТЬСЯ АКТИВНІ
МОЛДОВАНИ, ДАЛІ ВЖЕ
ТО МЕШКАНЦІ ЗОВСІМ
ЕКЗОТИЧНИХ КРАЇН –
ПООДИНОКІ З ПЕРЕКЛАДАЧЕМ
БЕЛЬГІЙЦІ ЧИ АНГЛІЙЦІ...**

зовсім екзотичних країн – поодинокі з перекладачем бельгійці чи англійці – звісно, що погода туристського бізнесу теж не від них. Не розглядаємо тут цілі неоплани й теплоходи із німецьким і польським туристом, масовим, пенсіонерським, по лічених об'єктах: Ялта Воронцова й Романових, Ханський Бахчисарай, Севастополь Східної війни. Це вже епархія Інтуристу, й цього теж третій рік вже як нема. Щодо пенсіонерів СНД, то їх серед туристів класичного літнього Криму навіть не менше, ніж таких з дальнього зарубіжжя. Їхній – оксамитовий сезон, два-три тижні у вересні чи навіть у жовтні, і на екскурсійні об'єкти поїдуть вони самотужки, скоріш з ностальгіч-

радоксів рівень майстерності екскурсиводів і дикунські системи оплати нелегкої їхньої праці – це внутрішнє, з цим бізнес або впроваджується, перетравить, або змодерує. Було б де.

А зараз маємо тут вимушену паузу, та можемо лише спостерігати й співчувати ентузіастам кримської туристичної справи в ці скрутні часи. Достовірних звісток звітти не маємо, от поки був мобільний ще зв'язок без роумінгу, в позаминуле літо, чули про різке падіння цікавості «нових туристів» до багатств природи та історії Криму. Декому з фахівців туристичного бізнесу довелося навіть перебиватися працею низової обслуги у сезон, а далі – тиша. Щоправда, в цій тиші розлягається голосний шелест тамтешніх ЗМІ, зі звітками про мільйони та мільйони туристів у Криму... Однак чи можна їм вірити?

А ось що пишуть соціальні мережі (мовою оригіналу): «Опрос ВЦИОМ: жители России во время летних отпусков массово предпочли отдых на дачных участках. Только 4% отдыхающих провели отпуск в Крыму...».

І два до цього посту звітти ж коментарі:

– «Я наблюдаю этих отдыхаек. Это замурзанные морально и ошарашенные финансово обыватели, которые не попали бы сюда при прежней ситуации никогда. Теперь им дают отпуск в сезон, обязательную путевку. Половину путевки оплачивают, выдавая на вторую половину льготный кредит. И везут сюда как на прививку».

– «Я их тоже наблюдала. Это одноразовый турист, который никогда больше в Крым не вернется. И будет его ненавидеть всю оставшуюся жизнь. Именно так будет действовать «прививка».

...Князь Лев Голіцин, який свого часу подарував своєму імператору улюблений свій Новий Світ, звелів якось свій старовинний герб прикрасити іншим, ніж був раніше, девізом. Нового розуміння суті буття гасло се стало: «vir est vis». Тобто «людина – може», як видає Інтернет-перекладач. Проте екскурсиводи Нового Світу, мабуть, латини не вчили, і тому їхня загальновизнана версія перекладу, яку багато років чули відвідувачі цього раю, – ще ширша: «Було. Є. Буде».

Що було, то було. Є те, що маємо. Що буде? А вже знаємо: «Все повернеться на кола свої».

Так каже і Святе Письмо, і діалектики – підтверджують.

них, ніж з пізнавальних мотивів... Так було.

Укорінена серед «місцевих» зухвала думка про «багатого» літнього гостя з сусідньої зі Сходу держави проти вітчизняного скнари – це про інше. Наші не жбурляють дурних грошей на розливані ріки фальшованого вина й препоганого улітку кримського пива, не розкуповують неоквирих виробів місцевого шугарства – так, рахують наші кожні свої «дві гривні» і допитуються щодо того, на ремонт якого такого провалля підуть їхні гроші – особливо як на об'єктах зі скромною «інфраструктурою»... Розгадка дуже проста – обмінний курс. Але роками вкорінювалося враження, що сусіди в принципі багатіші. До того ж це не скарги власне акул туризму – це скарги соннів біля-туристичних заробітчан, що надають нав'язливий свій «додатковий сервіс», «гарячу кукурудзу» та «житло у моря». Втім, як стверджує народна мудрість, – коли качають мед, то його п'ють усі. Так і було.

Полишимо за межами цього, скоріше, обзору, ніж дослідження технологічні проблеми. Тобто стан автомобільних доріг і допоміжної інфраструктури, неочевидну цінову політику щодо входу на об'єкти й ординарність зловживань цим, нерівний аж до па-

ІСТОРІЯ СТАНОВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКОЇ ЦЕРКВИ В КРИМУ

ЄВГЕНІЯ БОРИСЕНКО

СЕВАСТОПОЛЬ ЗНОВУ БЕЗ ПРИМІЩЕННЯ

Другим священиком був о. Микола Бердник, котрий допомагав місцевим пластунам під час літніх таборів. Він їм залишив про себе добрі враження.

Коли приїхав третій священик – о. Петро Кам'янський, від «Просвіти» забирали приміщення і громада УГКЦ знов позбулася притулку; богослужіння відбувалися в помешканні о. Петра. Потім жителі Балаклавського району, парафіяни зареєстрованої ще отцем Анатолієм Мазуриком громади Андрія Первозванного, запропонували взяти в оренду напівзруйноване приміщення на 10-му кілометрі Балаклавського шосе, яке о. Петро з парафіянами, місцевими родинами та парафіянами громади Успіння Пресвятої Богородиці відремонтували. Окрім того, о. Петро зумів добитися виділення землі під будівництво храму Успіння Пресвятої Богородиці.

Незважаючи на такий стан релігійних громад, севастопольські представники українських церков різних конфесій у місті часто проводили спільні заходи та молебні, що могло б слугувати прикладом для інших регіонів та столиці.

ДЛЯ ВІРУЮЧОЇ ЛЮДИНИ ЦЬОГО ЗАМАЛО...

Громада нараховує більше сотні людей; щонеділі Службу Божу відвідують десятки людей, а в самому місті проживають тисячі людей, які, відчувачи себе українцями, нечасто, але відвідують богослужіння.

Незадовільним вважав релігійний стан українців Севастополя о. Микола Квич, парох громад Успіння Пресвятої Богородиці, Св. апосто-

ла Андрія Первозванного, Св. Василя Великого, капелан ВМС ЗСУ, якому довелося пережити чимало перешкод в оформленні документів. УГКЦ має капличку, кілька громад, місце під забудову храму – є можливість святкувати релігійні свята, збиратися і розмовляти українською, можна задовольняти релігійні потреби. «Але для віруючої людини цього замало», – каже священик. Капличка щонеділі повна, у великі свята на вулиці збирається до

200 осіб – хоч спекотно, хоч холодно. Кількість парафіян, на думку о. Миколи, прямо залежить від наявності храму. «Ми робимо кроки, щоб мати повноцінний храм, робиться новий проект. На жаль, перший проект ми реалізувати не зможемо, хоч витрачені дуже великі кошти – виникли проблеми із земельною ділянкою». Про неупереджене і рівне ставлення влади до віруючих різних конфесій залишається тільки мріяти. За 15 років севастопольська грома-

да УГКЦ була першою в юридичній реєстрації; за той час безліч різних конфесій отримали землю й побудувалися, але досі не має своїх храмів у місті Севастополі жодна з українських церков.

СІМФЕРОПОЛЬ «СКИНУТИСЯ ВСІМ СВІТОМ...»

У Сімферополі діє парафія свщмч. Йосафата; громада не має навіть каплички. Служби Божі проходили щодня в маленькій, затісній для парафіян вітальні старого будинку, в якому мешкав парох громади. Надання землі під побудову каплички громада домагалася з 2005 року.

В березні 2008 року було оприлюднено звернення о. Віктора Гуменюка до всіх людей доброї волі з проханням ««скинутися всім світом» на купівлю через аукціон земельної ділянки під будівництво храму Божого для громади УГКЦ у м. Сімферополі». У своєму зверненні отець Віктор з гіркою зазначає, що «людина в очах влади може бути нижчою за достоїнством від... собак! Бо влада, у тому числі і м. Сімферополя, наприклад, виділяє кошти на закупівлю землі під будівництво притулку для собак і котів, а для бідного «пенсіонера» місця для духовного єднання з Богом немає». Оприлюднивши ціну

” За 15 років севастопольська громада УГКЦ була першою в юридичній реєстрації; за той час безліч різних конфесій отримали землю й побудувалися, але досі не має своїх храмів у місті Севастополі жодна з українських церков...

питання – «від двох мільйонів американських доларів», – о. Віктор закликав «долучитися до акції багатих пенсіонерів, а також «бідних» депутатів Верховної Ради України і АРК».

«ВСІ МИ – ЛЮДИ...»

2010 року севастопольським греко-католикам було надано ділянку площею 0,34 га за НВК «Українська гімназія». Було оформлено документи, будівництво релігійної споруди впроваджено до міського генерального плану. Проте неабияким був подив парафіян, коли ті, приїхавши на надану територію, завважили там самовільно зведені забудови, які належали родинам репатрійованих кримських татар. У міській раді Сімферополя громаді вказали, що будівництво каплички є можливим після знесення нелегальних будівель, проте о. Віктор Гуменюк рішуче відкинув цей варіант, оскільки після цього він би не зміг на цьому місці, за власними словами, «проповідувати людям про любов». У неформальній бесіді з урядовцями о. Вікторів порадили домовитися з... Меджлісом кримськотатарського народу. Що й було, до речі, зроблено. В Меджлісі на запит греко-католиків офіційної відповіді не дали.

Реакція вірян була мирною; демонструючи щире християнське терпіння, греко-католики до останнього, за словами о. Віктора, вірили, що «всі ми – люди, тому, коли попросити, самозахоплювачі самі звільнять територію, коли дізнаються, на яку високу мету її призначе-

но». Заручниками цього становища стали й віряни, й самі представники влади.

МАРНІ СПОДІВАННЯ

Покажовим є той факт, що у вересні 2010 року севастопольська міськрада відмовилася надати земельну ділянку для побудови в місті собору Української православної церкви Київського патріархату, – начебто на тій підставі, що ця церква винна у... «підтримці бандерівців та розколі православ'я» (!). Ці звинувачення було кинуте в обличчя присутньому на засіданні міськради архієпископові Сімферопольському і Кримському Климентові (УПЦ КП). Перед голосуванням з цього питання мер Сімферополя звернувся до депутатів з такими словами: «Якщо будь-яка церква, будь-яка мечеть, собор або храм працюють, значить, там є люди, які приходять туди здійснювати обряди. У нас є й адвентисти сьомого дня, і мормони, й інші громади. Навіть тим, які заборонені в більшості країн, ви видавали землю для будівництва культових споруд. Давайте приймати рішення голосуванням». Проте сам мер участі в голосуванні з цього питання не брав.

15 лютого 2011 року Сімферопольська міська рада надала Духовному управлінню мусульман Криму земельну ділянку для побудови Соборної мечеті на вулиці Ялтинській, 22, де кримські мусульмани давно просили дати їм землю. Сподівання місцевої громади УГКЦ на те, що наступними в черзі на виділення земельної ділянки під побудову своєї релігійної споруди будуть вони, виявились марними...

Продовження буде

ІНФОРМАЦІЯ НАДАНА
САЙТОМ: ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКА
ГРОМАДА ЯЛТИ HTTP://
UGCC-YALTA.ORG.UA/

ПАМ'ЯТЬ

«Найвидатніший, найщиріший українець з-поміж так званих буржуїв, який захоплювався українською справою не тільки до глибини своєї щирої душі, а й до глибини своєї кишені». Ці слова Є. Чикаленка про видатного українського технолога та винахідника, підприємця та мецената В. Ф. Смиренка. Попри колосальний внесок Василя Смиренка у розвиток української культури та модернізацію вітчизняної цукрової промисловості, його життя та діяльність лишаються поза увагою. Зважаючи на те, що 2015 року відзначалося одразу дві пам'ятні дати: 180-річчя від дня народження та 100-річчя від дня смерті цієї непересічної особистості, пропонуємо увазі читачів розлогий матеріал про Мецената з великої літери Василя Смиренка.

ПЕТРО ВОЛЬВАЧ,
АКАДЕМІК УКРАЇНСЬКОЇ
АКАДЕМІЇ ЕКОЛОГІЧНИХ
НАУК, ЛАУРЕАТ ПРЕМІЇ
ІМ. ДМИТРА НИТЧЕНКА,
ДОКТОР ФІЛОСОФІЇ
В ГАЛУЗІ БІОЛОГІЇ

(ПРОДОВЖЕННЯ)

Доступні для нас джерела засвідчують, що Василь Смиренко через створений ним фонд «Товариство допомоги літературі й науці» надавав фінансову підтримку багатьом українським письменникам, митцям, науковцям, громадським діячам. На його гроші здійснено видання праць Олександра Кістяківського, Павла Чубинського, Михайла Драгоманова, Михайла Коцюбинського. Є відомості й про те, що Михайла Драгоманова в еміграції фінансово підтримував саме Василь Смиренко. Він же надавав через свій фонд матеріальну підтримку Михайлові Коцюбинському, етнографічних та історичних досліджень Павла Чубинського, Михайла Грушевського, а також Миколі Лисенку та українським театральним трупам.

ВЕЛИКИЙ МЕЦЕНАТ

«КОЖЕН МУСИТЬ РОБИТИ ТЕ, ДО ЧОГО ЗДАТНИЙ. Я ТЯМЛЮ ЗАРОБЛЯТИ ГРОШІ, ТО МУШУ ЗАРОБЛЯТИ ЇХ ДЛЯ УКРАЇНИ. А НАЩО Б Я СИЛУВАВСЯ ТАК ЗАРОБЛЯТИ? ЯКБИ ДЛЯ УКРАЇНИ НЕ БУЛИ ПОТРІБНІ ГРОШІ, Я Б СТІЛЬКИ НЕ ПРАЦЮВАВ» – В. Ф. СИМИРЕНКО

1859 року, коли Тарас Шевченко відвідав Платонів та Храпалів хутори і брав участь у богослужінні на честь першої річниці родинної Смиренківської Свято-Троїцької церкви, Василю пішов 25-й рік. Тож життєві шляхи Великого Кобзаря і майбутнього Великого мецената могли перетинатися. Про це свідчить надзвичайна увага мецената до творчої спадщини Тараса Шевченка. Адже Василь Смиренко здійснив кілька видань найповнішого видання «Кобзаря». Одне з них – це «Кобзар»

1909 року, упорядником якого був близький до Василя Смиренка учений і громадський діяч Доменицький.

Василь Смиренко добре усвідомлював, які наслідки могла б спричинити його щедра матеріальна підтримка всіх українських проектів та організацій. Олександр Латоцький у своїх спогадах «Сторінки минулого» зазначає: «За життя він забороняв будь-де хвалитися його субсидуваннями. Все це робилося так, що ім'я його залишалось десь у тумані, і багато хто з громадян київських знали тільки, що є якийсь жертводавець, але хто він – залишалось для них загадкою. Знали цього жертводавця під іменем «Хорса», і вислів «Хорс засіяв» був рівнозначним тому, що дано на якусь справу нові кошти. Перелічити все те, що було зроблено Василем Смиренком для різних культурних закладів, і не маю спроби, та й навряд чи хто зможе це зробити, бо участь його у справах, повторюю, завжди була мовчазна».

У своїх спогадах Євген Чикаленко пригадує: «Я познайомився з Василем Смиренком у М. Комаря в 1890 році в Одесі, коли він там був переїздом з-за кордону. Він, пам'ятаю, оповідав, що, на жаль, у Європі зовсім не знають нічого про Україну, а тому треба б ужити заходів, щоб у закордонну пресу подавати відомості про український національний рух і для тої мети передав через Комаря Одеській громаді ще коло 5000 карбованців. Такими грошима Одеська громада почала Р. Семибратовичу для видання журнальчика на місцевій ниві».

СПІВПРАЦЯ З ЧУБІНСЬКИМ, ЛИСЕНКОМ, АНТОНОВИЧЕМ

Досить тісно співпрацював Василь Смиренко із видатним ученим і громадським діячем, автором українського національного гімну Павлом Чубинським. Аби підтримати його матеріально, підприємець залучив ученого до роботи в заводській адміністрації. Він став також одним із смирненківських акціонерів. Талановитий учений швидко опанував технологію цукрового виробництва і став добрим управлінцем. В одному з листів Павло Чубинський писав: «З Василем Федоровичем живемо душа в душу. Один без одного нічого не робимо серйозного. Підлегли старанно

працюють. Взагалі, я бачу, що тут я корисний...».

Без сумніву, що на кошти мецената Чубинський міг також здійснити свої широкомасштабні етнографічно-статистичні дослідження. Там же, у Городищі, працюючи на смирненківських підприємствах, вчений підготував свою славетну працю «Труда» з експедиції в «юго-західний край».

Співпраця Павла Чубинського та Василя Смиренка пожвавила громадське і культурне життя на Черкащині. Підприємець, вічно заклопотаний господарськими справами та постійною модернізацією виробництва, безумовно, не мав часу ні на організацію в Городищі «Технологічного товариства», різноманітних культурно-просвітницьких гуртків, ні на створення при заводах аматорського театру. Всі ці колосальні ваги національно-культурні заходи лягли на плечі Павла Чубинського. А Василь Смиренко, добре розуміючи їхнє значення для національно-патріотичного виховання, щедро підтримував ідеї матеріально. Є смирненківський слід у матеріальній підтримці першої української опери «Різдвяна ніч», яку здійснив Микола Лисенко та Павло Чубинський. Приїзд до Городища та до Сидорівки відомих театральних труп – це теж результат тісної колегіальної співпраці корифеїв української культури з великим меценатом.

Тема тісної дружби Василя Смиренка з генієм української музики Миколою Лисенком потребує глибокого дослідження. Як справедливо зазначив один із найавторитетніших дослідників життя та діяльності Павла Чубинського письменник Дмитро Чередиченко: «Микола Лисенко, який рідко кому присвячував свої твори, у своїй книзі «Музика до «Кобзаря» Тараса Шевченка» (Київ, 1904) поруч із назвою пісні помістив такий напис: «Присвячую високошановному Василю Смиренку». Певно, високої гідності був адресат, щоб заслужити такої честі», – зауважує дослідник.

Немає сумніву, що до Київської громади Василя Смиренка могли залучити як його родич, професор Олександр Кістяківський, так і Павло Чубинський, котрий працював у заводському управлінні. У подальшому меценат мав змогу спілкуватися з багатьма громадівцями. В середо-

Володимир Антонович

вищі організації Василя Симиренка завжди представляв професор історії Київського університету св. Володимира Володимир Антонович. З ним його імовірно також познайомив Олександр Кістяківський.

Пізніше меценат та вчений подружились. Ця дружба двох видатних людей стала доленосною для української культури. Адже вони духовно так споріднилися, що професор Володимир Антонович став справжнім симиренківським духівником. Йому Василь Симиренко надав право розпоряджатися коштами, які він виділяв на українські справи. Без узгодження й обговорення з Володимиром Антоновичем не реалізувався жоден культурницький проект. Збереглася частка епістолиї цих двох видатних особистостей. Її передала бібліотеці НТШ у Львові симиренківська правнучка, громадянка Канади та велика патріотка України Тетяна Симиренко. Історична і наукова діяльність цього листування надзвичайно висока. Сподіваємося, що колись воно стане доступним широкій громадськості.

ПІДТРИМКА ШКІЛЬНИЦТВА І НАУКИ

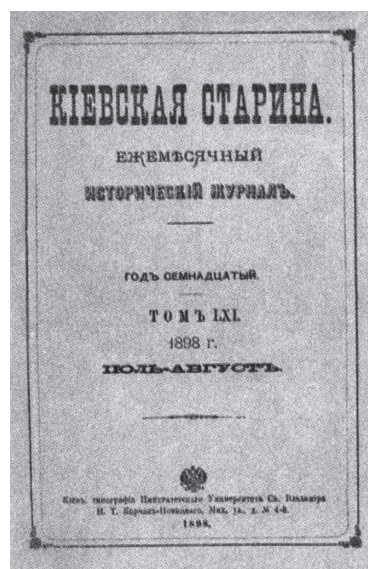
Варто зупинитися хоч трохи на фінансовій підтримці Василем Симиренком одного з найбільших національних проєктів, здійснених громадянами, – виданні Словника української мови, відомого як словник Бориса Грінченка. Те, що в 90-ті роки XIX ст. підготовкою словника до видання опікувався журнал «Киевская старина» й особисто її редактор В. Науменко, свідчить, що цей проєкт не міг бути реалізованим без фінансової

підтримки Василя Симиренка. Старогромадівці не помилилися, коли завершення цієї загальнонаціональної справи доручили невтомному, працьовитому й талановитому організаторові Борису Грінченку. Редакція «Киевской старины», котру, як уже про це говорилося, фінансував Василь Симиренко, 1902 року уклала з письменником угоду на видання «Словника української мови». За кілька років невтомної титанічної праці Борис Грінченко з дружиною Марією Загірною завершили його підготовку. Працю видатного вченого високо оцінювали вітчизняні та зарубіжні фахівці.

Говорячи про величезну роль Василя Симиренка у відродженні й розвитку української культури, освіти і науки, не можна оминати ще кілька важливих напрямків, зокрема, україномовного шкільництва та наукових досліджень. Саме цими напрямками опікувався створений меценатом фонд «Сприяння розвитку української культури і науки». Зазначені сфери діяльності симиренківського фонду також потребують серйозних досліджень.

Громадівці, просвітяни та Наукове товариство імені Шевченка до україномовної народ-

ної освіти вирішили йти через організацію розгалуженої мережі недільних шкіл. Причетність Василя Симиренка до створення мережі шкільних шкіл не викликає сумнівів. У своїй праці «О воскресных школах» колишній попечитель Київського навчального округу Микола Пугачов писав: «За заснування недільних шкіл взяли перші малороси, щирі прихильники Шевченка». Дослідник історії створення недільних шкіл в Україні письменник Дмитро Черендільченко зазна-

ОЛЕКСАНДР ЛАТОЦЬКИЙ У СВОЇХ СПОГАДАХ ЗАЗНАЧАЄ: «ЗА ЖИТТЯ ВІН ЗАБОРОНЯВ БУДЬ-ДЕ ХВАЛИТИСЯ ЙОГО СУБСИДУВАННЯМИ. ВСЕ ЦЕ РОБИЛОСЯ ТАК, ЩО ІМ'Я ЙОГО ЗАЛИШАЛОСЯ ДЕСЬ У ТУМАНІ, І БАГАТО ХТО З ГРОМАДЯН КИЇВСЬКИХ ЗНАЛИ ТІЛЬКИ, ЩО Є ЯКИЙСЬ ЖЕРТВОДАВЕЦЬ, АЛЕ ХТО ВІН – ЗАЛИШАЛОСЬ ДЛЯ НИХ ЗАГАДКОЮ. ЗНАЛИ ЦЬОГО ЖЕРТВОДАВЦЯ ПІД ІМЕНЕМ «ХОРСА», І ВИСЛІВ «ХОРС ЗАСІЯВ» БУВ РІВНОЗНАЧНИМ ТОМУ, ЩО ДАНО НА ЯКУСЬ СПРАВУ НОВІ КОШТИ...»

чає: «Перша недільна школа відкрилася 11 жовтня 1859 року на Подолі, через два тижні – друга на Желянській на новій строєній, тому і назвали її ново строєною, в кінці місяця й третя – Липках (Київ). Наступного року, як повідомляв Шевченкові М. Чалий, Тарасові знайомі й добродійники цукрозаводчики Кіндрат Яхненко і Платон Симиренко клопоталися про відкриття недільної школи при заводі в Городищі». Тож опікуватися недільними школами у Смирєнків було родинною традицією. Тому Василь Симиренко не міг стояти осторонь від цієї національно важливої справи.

ПІДТРИМКА НТШ

Виняткове місце в благодійницькій діяльності Василя Симиренка посідає багаторічна підтримка Наукового товариства ім. Шевченка. Документальних матеріалів про цю співпрацю збереглося мало.

Свого часу лише дивом у підвальному приміщенні центрального офісу товариства збереглася меморіальна дошка київському інженеру Василю Симиренку, яка засвідчує, що великий меценат любив Україну і цінував високопатріотичну діяльність НТШ не лише до глибини душі, але й до глибини кишені. Добре знаючи про негативне ставлення більшовицького режиму до родини Смирєнків, адміністрація будинку завбачливо зняла небезпечну меморіальну дошку і приховала її у підвальному приміщенні. Після відновлення діяльності НТШ наприкінці 80-х років меморіальну дошку повернули на її попереднє місце.

Тісна співпраця київського підприємця з Науковим товариством ім. Тараса Шевченка налагодилася, коли його керманічем став видатний вчений-історик, професор Михайло Грушевський. Він був учнем найближчої до Василя Симиренка людини, його духівника професора Володимира Антоновича.

Фінансова підтримка Василем Симиренком діяльності Наукового товариства ім. Шевченка була всебічною. Вона не обмежувалася лише видавничими справами, а й торкалася створення матеріальної бази Товариства.

Багато років Наукове товариство, яке фактично виросло у першу справжню загальноукраїнську Академію НАУ, не мало власного приміщення. Кермані-

чі Товариства та українські депутати в австрійському парламенті не раз порушували це питання перед урядом. Врешті-решт, уряд погодився виділити певні кошти на придбання Товариством приміщення у м. Львові. Проте їх виявилось замало, аби придбати належний офіс у центрі Львова. Відомо, що меценат для купівлі великого будинку для НТШ надав понад 100 тисяч золотих карбованців. Австрійський уряд також компенсував більше половини витрат, пов'язаних із придбанням офісу НТШ. Для самого Василя Симиренка і для підприємницької діяльності ця благочинна акція була вкрай небезпечною. Адже царський уряд всіляко протидіяв діяльності українських громадських організацій не лише в Україні, але й у зарубіжжі. Механізм передачі меценатських коштів і донині достеменно невідомий. Відповідь на це запитання могли б дати урядові архіви колишньої Австро-Угорської імперії або архіви НТШ, якщо вони збереглися.

Багаторічний юрисконсульт фірми і близький родич Смирєнків професор Олександр Кістяківський у своєму щоденнику зазначав, що Василь Симиренко значну частину своїх коштів, відповідно до існуючого на той час міжнародного права, утримував за межами Росії. Саме це й дозволило меценатові та призначеному ним розпорядником коштів професорові Володимирі Антоновичу успішно здійснити цю важливу для української культури й науки банківську операцію.

Лишається нез'ясованою роль Василя Симиренка у формуванні демократичних політичних партій та утворенні української політичної еліти. Спогади сучасників і найближчих друзів та шанувальників мецената дають підстави вважати, що й ця сфера не була йому чужою. Натяки про таку підтримку простежуються у щоденнику професора Олександра Кістяківського. Він зазначає, що Василь Симиренко через третіх осіб часто підтримував київських студентів, переслідуваних жандармерією. Ймовірність такої підтримки революційного студентського руху Василем Симиренком переконливо доводить факт перебування у сибірському засланні улюбленого племінника Левка та короткочасне ув'язнення у Київській в'язниці племінниці Марії.

ДЖЕРЕЛА

Зухвала анексія Криму Російською Федерацією викликала появу багатьох різноманітних публікацій на тему історичних, економічних, культурних зв'язків Кримського півострова з Україною. Ми не залишаємось осторонь і пропонуємо увазі наших читачів дослідження відомого українського історика, археографа Ярослава Дашкевича, автора понад 1700 наукових та публіцистичних праць. Воно побачило світ ще у жовтні 1991 року, проте залишається актуальним і зараз, через 25 років, особливо зважаючи на події холодної весни 2014 року. То ж чи має Україна право на Крим? Спробуємо дізнатися про це...

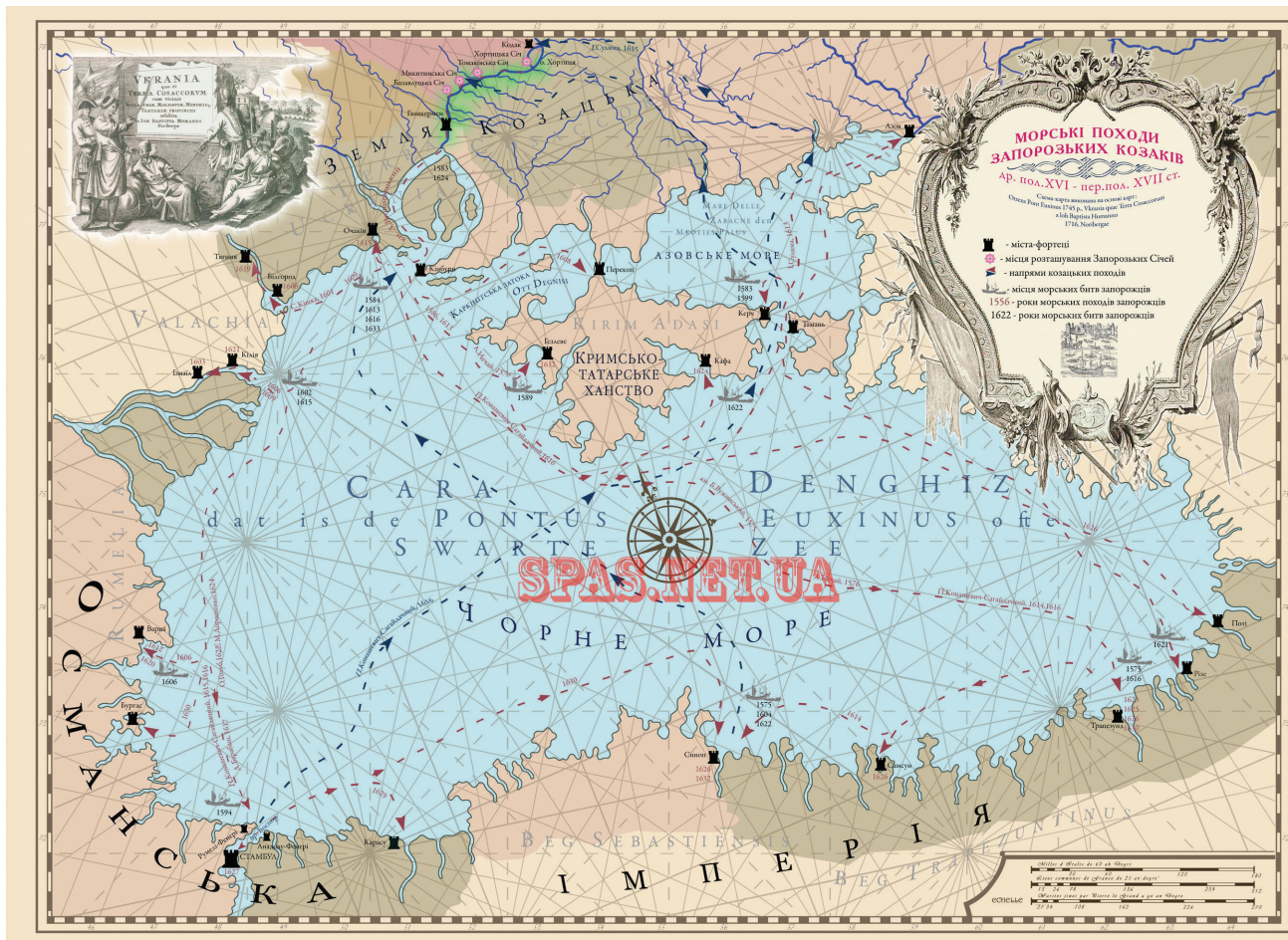
ЯРОСЛАВ ДАШКЕВИЧ

(ПОЧАТОК У № 8)

В ОБІЙМИ
ІСЛАМІЗАЦІЇ ТА
ТЮРКІЗАЦІЇ

З етнодемографічної точки зору про український Крим можна говорити вже у другій половині XVII ст. Про антропологічні наслідки я вже згадував. Були й культурно-ідеологічні. Цей же Евлія Челебі пише, що в Акмечеті (сучасному Сімферополі) були дервіші, мусульманські ченці, які розповідали йому про Марію, матір «пророка козаків» Ісуса. Очевидно, такі розмови мали дуже мало спільного з ортодоксальним ісламом, для якого жінка просто не має душі.

Хоча побоювання революції рабів, здається, існували в тогочасному кримському суспільстві. До такого вибуху не дійшло не лише тому, що основна маса невільників (крім тих, які пішли шляхом добровільної ісламізації та тюркізації, – це робило потурнаків негайно вільними) була дуже сильно пригно-

УКРАЇНЦІ В КРИМУ (XV – ПОЧАТОК XX СТ.)

Запорожці готуються до морського походу. Картина Івана Іжакевича

ЩЕ НА ПОЧАТКУ XIX СТ. КОЗАКИ-УКРАЇНЦІ ТА ПОМІЩИЦЬКІ СЕЛЯНИ БУЛИ В АКМЕЧЕТІ (ТЕПЕР СІМФЕРОПОЛЬ), КАРАСУБАЗАРІ (БЛОГІРСЬК), БАХЧИСАРАЇ, ГЕЗЛЕВЕ (ЄВПАТОРІЇ), КАФІ (ФЕОДОСІЇ), КЕРЧІ, МАНГУПІ; ЇХ ПОСЕЛЯЛИ ТАКОЖ ОКРЕМИМИ СЛОБОДАМИ (ПІДГОРОДНА, ІЗЮМСЬКА, НАПРИКЛАД). КІЛЬКІСТЬ СЕЛЯН – ТА Й УКРАЇНСЬКИХ ПОМІЩИКІВ – РІЗКО ЗБІЛЬШИЛАСЯ НАПЕРЕДОДНІ ТА ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ КРИМСЬКОЇ ВІЙНИ

блена, їх часто довго тримали в кайданах, але й тому, що також для тих, які не відцурналися в першому поколінні свого народу і своєї віри, шлях повернення в Україну або до об'єднання з нею практично майже завжди був зачинений.

Як би не підходити до проблеми чотирьох п'ятих українського населення Криму в другій половині XVII ст., навіть враховуючи його обмежені можливості репродукції в кримських умовах, то, виходячи з етносоціологічної точки зору, майже не підлягає сумніву, що через деякий час українці, колишні невільники, разом з тумами-метисами повинні б утворити якусь окрему етнічну спільноту зі збереженими українськими фізичними та духовними прикметами, з бажанням встановити такі чи інші контакти зі своєю батьківщиною – Україною.

Політичні обставини були дуже мінливі й були періоди, як раніше за гетьмана Богдана Хмельницького, а пізніше за гетьмана Петра Дорошенка, коли стосунки України з Кримом були більш-менш нормальними і коли до сформування такої спільноти із вимушених емігрантів та їхніх потомків могло дійти.

Однак короткозора, якщо не просто по-жорстокому тупа й обмежена політика, насамперед, Запорозької Січі та деяких керівників (хоча б Івана Сірка, довголітнього кошового, постійного здобичника, який організував грабницькі рейди на Крим, у Буджак – і за це, без достатніх підстав, був проголошений некритичною українською історіографією козацьким лицарем, яким він ніколи не був), кинула кримських українців, оголошених

зрадниками, в обійми ісламізації та тюркізації.

Літопис Самійла Величка від 1675 р. розповідає такий епізод. Іван Сірко під час одного зі своїх наїздів на Крим вивіз з тієї невеликої частини, яку він грабував, сім тисяч невільників та колишніх невільників-українців для повернення в Україну. По дорозі на Запоріжжя Сірко влаштував підступну «перевірку» виведених людей – три тисячі з них (серед них також туди) зголосилися, що вони повернуться в Крим, бо там «мають уже свої осідлиська і господарства і для того там краще собі бажають жити, ніж в Русі, нічого свого неїмущи». У відповідь на таку відверту заяву Сірко звелів спершу їх відпустити, а потім усіх вирізати (С. Величка. «Літописи історії в Юго-Западной России в XVII веке». Т. 2-К, 1851. – С. 376-377). Можна собі уявити, який відгомін мав такий «патріотичний вчинок» козацького лицаря в українському середовищі Криму. Опинившись між молотом і ковадлом, українці Криму – ті, яким вдалося стати вільними і здобувати «свої осідлиська і господарства», поповнили лави ісламізованих і тюркізованих, поступово розчинившись у панівних – турецькій та кримськотатарській – націях.

Грубо, але відверто кажучи, – шанс українцізації, хоча б часткової, у Кримі було ліквідовано одним махом зусиллями самих українців.

МІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ

У XVIII ст. кількість рабів на Україну значно зменшилася – помітно зменшилася питома вага українських невільників чи колишніх невільників. Шляхи повернення в Україну відкривалися рідко; становище ж рабів, навіть звільнених, далі було дуже важким. Слова сучасника (Б. Хмельовського) з другої половини XVIII ст.: «Старі ходять від хати до хати старцюючи, часто вмараючи по вулицях від голоду. Невільникам часто кажуть женитися і в цей спосіб шлях до волі їх загороджено і дітей їх продають або бісурманять».

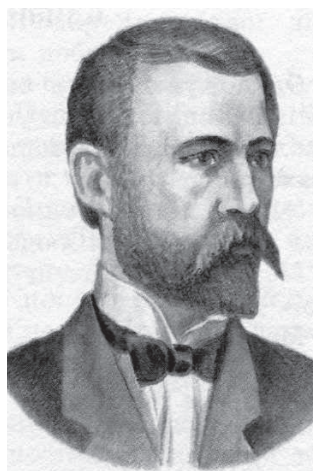

(В. Chmielewski. «Nove Ateny albo Akademia wszelakiey scyency i petna...» – Ч. 4. Львів, 1765. – С. 427).

У зв'язку зі зменшенням кількості рабів та з великим попитом на робочу силу в Криму вже з середини XVIII ст. там з'являються вільнонаймані українські селяни, як на сезонних роботах, так і на постійних. Часто це були вихідці з Ханської України, тобто Єдисану (території між долиною Дніпром, Бугом та Дністром), в якому від середини XVIII ст. чимраз густіше виникали українські села, спершу з утікачів з Правобережжя, де панувало жорстоке польське кріпацьке гноблення. Постійно до Криму заглядають, уже цілком мирно, січовики з Січей, розташованих на татарській і турецькій територіях – з Олешківської Січі, з Слободзеї. До Криму потрапляють також політичні емігранти з мазепинців та прихильників гетьмана Пилипа Орлика, який орієнтувався без великих, зрештою, досягнень на турецьких султанів. Зростала кількість українських купців-чумаків, що сезонно навідувалися в Крим зі своїми валками.

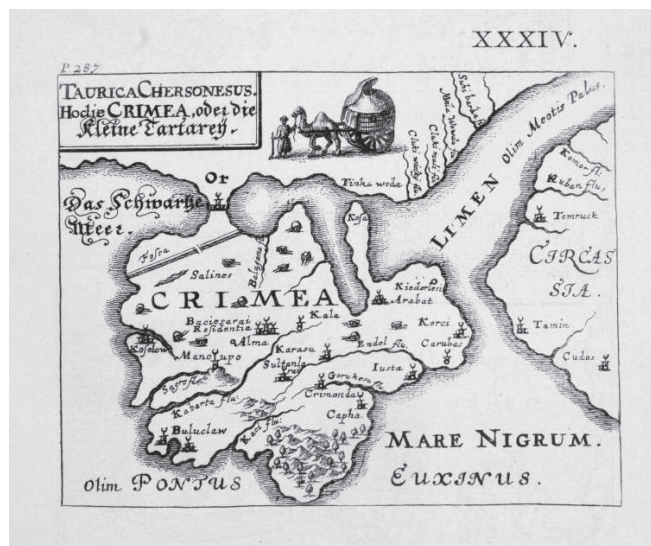
З остаточним захопленням Криму Російською імперією (після ліквідації Кримського ханства у 1783 р.) до Криму напливає чимраз більше українського селянства. Це або кріпаки, яких російські землевласники спроваджують у Крим, де поміщики отримували чи купували великі земельні наділи, або втікачі від кріпацтва, яким напівлегальним шляхом вдавалося прорватись на Крим і там пустити корінь на землях, залишених кримськими татарами. Крим пережив дві велетенські еміграції до Добруджі та до Туреччини. Першу – в кінці XVIII ст., другу – після Кримської війни (міграція 1860-1861 рр.), коли різко посилюється переслідування татар, звинувачених російською адміністрацією у зраді на користь Туреччини. Ще на початку XIX ст. (у 1802 р.) козаки-українці та поміщицькі селяни – правда, в невеликій, але вже статистично вловимій кількості –

були в Акмечеті (тепер Сімферополь), Карасубазарі (Білогірськ), Бахчисарай, Гезлеве (Євпаторія), Кафі (Феодосія), Керчі, Мангупі; їх поселяли також окремими слободами (Підгородна, Ізюмська, наприклад). Кількість селян – та й українських поміщиків (зокрема з Полтавщини) – різко збільшилася напередодні та після закінчення Кримської війни. У 1856 р. в Крим масово втікають кріпаки-селяни Верхньодніпровського, Катеринославського повітів, потім також

Іван Липа

У 1905-1906 РР. У СІМФЕРОПОЛІ ВИНИК ГУРТOK УКРАЇНСЬКИХ СОЦІАЛІСТІВ-РЕВОЛЮЦІОНЕРІВ; У СЕВАСТОПОЛІ ЩЕ ДО 1905 Р. БУЛО УТВОРЕНО ГУРТOK «КОБЗАР». У СЕВАСТОПОЛЬСЬКОМУ ГУРТКУ ОСНОВНУ РОЛЬ ВІДІГРАВАЛИ ОФІЦЕРИ-УКРАЇНЦІ МОРСЬКОГО ФЛОТУ (ФЛОТ КОМПЛЕКТУВАВСЯ В ОСНОВНОМУ З УКРАЇНЦІВ – ЇХНЯ КІЛЬКІСТЬ У ПЕРІОД МІЖ РЕВОЛЮЦІЯМИ 1905 ТА 1917 РР. ДОХОДИЛА ДО 75%)

інших повітів Катеринославської, Херсонської, Харківської, Полтавської, Чернігівської, Курської губерній. На дорогах ставили військові застави, що вели справжні бої (було чимало вбитих) із селянами, які рушали в Крим цілими селами, повними сім'ями, з усім пожитком. Ця міграція відбувалася внаслідок поширення чуток, що в Криму, в зруйнованих містах, прописуватимуть також утікачів з України. І хоча основну масу селян-кріпаків завернули додому, частині вдалося прорватись в Крим, де вони, зрештою, могли розраховувати на допомогу земляків, які закріпилися в Криму раніше. Уже у 1855 р. більшість міського населення в Сімферополі були українці (це я цитую тогочасних російських авторів Корабльова і Сірякова, які у 1855 р. видали в Петербурзі путівник «Крым с Севастополем, Балаклавою и другими его городами»). Відомості про Сімферопольський некрополь XVIII ст., опубліковані на початку XX ст. кримським українським істориком А. Маркевичем, підтверджують дані антропонімічним матеріалом. Описуючи севастопольський ринок другої половини XIX ст., російський письменник К. Станюкович писав, що мова на ньому «звучала мягким тоном малороссийского акцента» (Оповідання «Втеча», події 60-х років XIX ст.). Подібних спостережень, що говорять про сильну українську стихію в Криму XIX ст., є багато. Поки що не вдається всі ці відомості підтвердити статистично, бо, як відомо, російська статистика практично не відрізняла малоросів від великоросів, а в тих нечисленних випадках коли це робила, дані були явно фальсифіковані.

ЗАРОДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОГО ЖИТТЯ В КРИМУ

Вже наприкінці XIX ст. з українського кримського середовища почали виходити громадсько-політичні та культурні діячі. Одним з найвидатніших був Іван

Липа, який народився в Керчі у 1865 р., письменник, видавець, політичний діяч, співавтор програми «Братства тарасівців» (1893 р.), яке слушно чи неслучно вважають першою східноукраїнською організацією націоналістичного напрямку. Видатного українського історика-кримознавця кінця XIX – початку XX ст. Арсенія Маркевича я тільки що згадував. Про організоване українське суспільно-політичне життя в Криму до часів революції 1905-1907 рр., однак, не могло бути мови – принаймні досі не вдалося знайти переконливих доказів його існування. Утиски царату були надто сильні; в таких умовах український національний рух у Криму, навіть у чисто культурному плані, розвиватися не міг.

Становище помітно змінюється під час та після революції 1905-1907 рр. Українське суспільно-політичне й інше життя (правда, далі неофіційне, напівлегальне) концентрується у Сімферополі та Севастополі. У 1905-1906 рр. у Сімферополі виник гурток українських соціалістів-революціонерів; у Севастополі ще до 1905 р. було утворено гурток «Кобзар» на чолі з директором державної жіночої гімназії В'ячеславом Лашенковичем. У севастопольському гуртку основну роль відігравали офіцери-українці морського флоту (флот комплектувався в основному з українців – їхня кількість у період між революціями 1905 та 1917 рр. доходила до 75%). Українці Криму отримують власну українську пресу – в сімферопольській газеті «Тавричанин» був постійний окремих відділ «Українцям».

КРИМ У ГЕОПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ

До того, як перейти до висвітлення питання про український національний рух у Криму 1917-1918 рр., хочу коротко зупинитися на тому, яке місце посідав Крим в українській геополітичній структурі.

Інтеграція Криму в Україну почала здійснюватися з моменту ліквідації Кримського ханства. Таврійська

область, пізніше губернія, охоплювала до 1917 р. не лише півострів, але й три великі повіти сусідньої Степової України, заселені майже виключно українцями. Для півострова ці повіти відігравали роль сільськогосподарського тилу. Інтеграція здійснювалася не лише економічним, але й політично-адміністративним шляхом. В період існування Новоросійського генерал-губернаторства (з 1797 р.) Крим узагалі опинився в «українському оточенні». До складу генерал-губернаторства увійшли, крім Таврійської, також Херсонська і Катеринославська губернії, в один час (до 1842 р.) ще й Кубань – Область Чорноморського війська. Тому не було нічого дивного в тому, що з моменту свого утворення Центральна Рада розглядала Крим як потенційно складову частину України. Згідно з ухвалами Українського національного конгресу 19 квітня 1917 р. було встановлено норму представництва від Таврії до Центральної Ради – 3 члени. Серед членів Центральної Ради був представник від кримських татар Ю. Дежур Журов. Центральна Рада призначила свого комісара для Таврії у Сімферополі. Як згадує у своїх спогадах Михайло Грушевський, на З'їзді народів колишньої Російської імперії, що проходив у Києві 8-16 вересня 1917 р., «з Криму прибула особливо велика їхня (мусульман Криму – Я.Д.) делегація, незвичайно горнула до українського руху і викликала гаряче спочуття українців» (М. Грушевський. Споми́ни. Київ, 1989. № 11. С. 140). 7 листопада 1917 р. у Києві було утворено Крайовий комітет для охорони революції в Україні, який поширив свою владу на дев'ять губерній, включаючи Таврійську (цікаво, що до цього комітету, підпорядкованого Центральній Раді, увійшли також представники російських більшовиків, визнаючи, таким чином, підпорядкування Криму Києву).

Далі буде...

ІНТЕРВ'Ю

Людині притаманно мати не один вибір. Яскраві приклади добре відомі – коли особистість реалізує себе водночас чи послідовно в кількох, частіше в двох, царинах. Валерій Верховський – фаховий геолог. Але познайомилися ми з ним спершу як з автором фентезійних повістей та оповідань, далі він розкрився як міцний журналіст, і ось нарешті – знайомство з поезією Валерія.

ОБЛАДУНКИ ДОБРА...

ІГОР СВІТЛИЧАНИН

Як і в реальному житті, так і у фентезі, – ці види діяльності не розкладено по полицях, їх переплетено, і важко визначити, де закінчується геологія і починається публіцистика, чи закінчується проза, коли починається поезія – і навпаки. Щоб допомогти розібратися в цих візерунках творчості, Валерій погодився на невеличке інтерв'ю.

– Валерію, Ваші вірші про такі різні сфери буття й відчуттів... До речі, чи багато їх у Вашому творчому доробку, та яке вони там мають місце?

– По-перше, ця публікація не буде моїм «поетичним дебютом», бо, приміром, з віршем «Перекоп» читачів «Кримської світлиці» було ознайомлено ще років 7 тому. А взагалі віршів у мене не багато, кільканадцять, скажімо так. Одні з них є прямим відгуком на гострі події, враження, думки – як той же старий

«Перекоп» або майданівський вірш «Стіна вогню»... Більшість інших – то такий собі «допоміжний матеріал» у моїй прозовій творчості.

– Тобто?

– По-різному. Інколи це мовби тези до майбутньої прози. Але не «в лоба». От, приміром, був у мене давній вірш «Країна чорної землі», а згодом з'явилося оповідання з тією ж самою назвою – але зовсім про інше. Їх навіть назва не пов'язує прямо, зв'язок, якщо він є, – більш складний. А, скажімо, пісні з циклу «Добро, зло та меч» – це реально пісні, до них є акорди, їх можна співати. Та їх вже невідривно вплетено в тканину повісті, яка ще пишеться...

– Тобто вони будуть вживлені в прозовий текст?

– Можливо, так. Можливо, ні; можливо, я їх дам як додаток до повісті... Творчість – то такий процес, що ти його ведеш, але й він тебе веде своєю дорогою...

– Добра Вам на цьому шляху!

Збіга, мов сон, життя рослин.
Рослин, що снять про дощ рясний,
Рослин, що снять про день ясний
І про безмежну неба синь,
Відбиту в дзеркальцях краплин.

ПОДРУЖНЯ ВІЧНІСТЬ

однієї щемної осені
дівчинка у куцій курточці
збирала листя каштанів
вигадувала собі життя
і стільки встигла понавигадувати
поки мама не покликала додому
дівчинці дуже хотілося
бодай день побути принцесою
а потім ніч – королевою
вигадала та стала жити
жити – шити кольорову казку
з клаптиків недобачених снів
любити – ліпити маленькі свята
з тіста глевких буднів
кохати – сплітати дні та ночі
у мереживо подружньої вічності
поки мати не покличе до себе...

КРАЇНА ЧОРНОЇ ЗЕМЛІ

Країна чорної землі
Мене весь час
Живила темним і терпким
Полин-вином із скіфських чаш.
Щоб вчився бачити вогні
Крізь тлін віків,
Читати знаки крижані
Передранкових снів.
Знайшовши в сутінках душі
Той справжній незбагнений зміст,
Пройшовши по хиткій межі,
Куди веде містичний міст.

ПЕРЕКОП

Степ широкий, вузький Перекоп.
Не розминуться в страшному герці.
Кулі не бійся, як став козаком,
Тепер вже пізно боятися смерті.
Один з десяти пройде Перекоп,
Один із сотні море побачить.
Кулі не бійся, як став козаком,
Тому що мертві ніколи не плачуть.
Поранені стогнуть і просять води,
Загиблі вже нічого не просять.
Тільки вперед – буде нашим Крим,
Або Криму не буде зовсім.

«ВІРШІ З ВІЙНИ»
КРИМСЬКО-
ТАТАРСЬКОЮ

РЕЦЕНЗІЯ

Шалений ритм життя людини ХХІ століття виражається передусім у художній творчості. Чи не найчастіше митці сьогодні звертаються до певних суспільних проблем і творчо осмислюють їх. Не стала винятком і військова тематика, яка посідає чільне місце в доробку сучасного вітчизняного письменства.

ЯРОСЛАВ
САМОВИДЕЦЬ

На тлі цього доробку вирізняються твори Бориса Гуменюка, які продовжують набувати популярності в читачьому колі. Свідченням цього є збірка автора «Вірші з війни», тексти якої стали популярними ще до появи їх у паперовому форматі. Соціальні інтернет-мережі ще в 2014 році досить інтенсивно поширювали тексти Б. Гуменюка. За словами автора, тексти збірки «Вірші з війни» є художньою інтерпретацією подій на сході України і з'явилися як наслідок побаченого й пережитого.

Після виходу у світ збірки «Вірші з війни» (2014) українською мовою видав-

ництво «Ярослав Вал» публікує її вже кримськотатарською. Титульна назва збірки кримськотатарською мовою «Дженк шиирлери» досить точно передає смислові відтінки заголовка оригіналу.

Певно, актуальність і тенденційність віршів Б. Гуменюка підштовхнула Майє Сафет до здійснення їхнього перекладу кримськотатарською мовою. Попри вираження локальних подій, твори збірки «Вірші з війни» набувають широкого громадського звучання, тому, мабуть, ця особливість текстів теж привернула увагу перекладача і спонукала до їхнього перекладу.

Художній переклад є особливою складовою національного літературного процесу, а книга «Вірші з війни» / «Дженк шиирлери» – ще одна сходинка у взаємодії української та кримськотатарської культури.

У НАСТУПНОМУ ЧИСЛІ «КРИМСЬКОЇ СВІТЛИЦІ»

КРИМЧАНИ – СОЦІАЛЬНО
НАЙАКТИВНІШІ СЕРЕД
ПЕРЕСЕЛЕНЦІВ

Принаймні такої думки нині дотримується більшість вітчизняних соціологів, котрі досліджують проблему соціальної адаптації вимушено переміщених осіб (ВПО) в різних регіонах України, – детальніше про це від нашого автора

ГАЗЕТА «КРИМСЬКА
СВІТЛИЦЯ»

Всеукраїнська літературно-публіцистична та мистецька газета
Виходить із 31 грудня 1992 року
Свідоцтво про реєстрацію КВ
№12042-913ПР від 30.11.2006 р.

Засновники

Міністерство культури України
Всеукраїнське товариство
«Просвіта» імені Тараса Шевченка
ДП «Національне газетно-журнальне видавництво»

Адреса редакції
03040, м. Київ,
вул. Васильківська, 1;
тел.: +38 (044) 498-23-65

Видавець

Національне
газетно-журнальне
видавництво

Генеральний директор
Андрій ШЕКУН

Головний редактор
Віктор Мерзвинський

Дизайн та верстка
Марк Канарський,
Оксана Кочергіна

Поліграфічний комбінат
ТОВ «Тіпографія «Від "А" до "Я"»
м. Київ, вул. Колекторна, 38/40
тел.: (044) 563-18-04, 562-28-51
Розповсюдження і реклама
тел.: +38 (044) 498-23-64

Редакція не публікує колективні
листи та звернення
Публікуючи проблемні матеріали,
редакція, окрім спеціально
обумовлених випадків, подає лише
авторський погляд.
Передрук і відтворення текстових
та ілюстраційних матеріалів
«Кримської світлиці» – тільки
з письмового дозволу редакції.

Передплата на газету
Передплатна ціна на 2016 р.:
1 місяць – 14,44 грн.;
півріччя – 86,64 грн.

У передплатній ціні враховано
вартість доставки до вашої
поштової скриньки і вартість
оформлення абонементу.

Передплатний індекс
90269

Наклад 1000 прим.
Ціна договірною

03

94020
4 820157